

ki nam jo dela denar, v tuje dežele odhajoč. Tako poravnavanje dan za dnevom je pa nemogoče; to nam mora potrditi vsak, ki vé, kaj je država. Ko bi pa to tudi mogoče bilo, vendar bi nam še ne pomagalo; kajti tuje dežele bi se javalne ozirale na ceno našega denarja, ki jo ima pri nas domá; če se pa ne ozirajo na to ceno, kaj se bode zgodilo? Če dalje teže in če dalje manj bomo kupovali istega blaga, ki se dobiva le iz tujih dežel, in to že zato, ker nam onemoglo obrtnijstvo ne more iz tujih dežel privabiti toliko denarja, kolikor ga potrebujemo, da bi si kupovali tuje (kolonialno) blago, kolikor ga nam je treba.

Iz tega, kar smo dozdej govorili, je razvidno, da je premalo denarja med svetom, in to je glavni vzrok denarne avstrijske stiske. Naj nam bode dovoljeno, tudi govoriti o pomočkih, ki nas rešijo iz nje.

Izmed imenovanih treh vzrokov, da nam primanjkuje denarja, je glavni ta, da vsako leto gré več denarja iz Avstrije, kakor ga pride nazaj. Kdor odvrne ta vzrok, ta odvrne tudi druga dva.

Važno je toraj vprašanje, kako bi se dal odvrniti glavni vzrok? Da zacelimo to rano, treba nam je dveh pomočkov:

Prvi je skrbeti za to, da se čedalje več našega blagá izvaža v tuje dežele; drugi pa ta, da se čedalje manj tujega blaga vvaža v našo državo, le po teh dveh potih se dá izvoznja domačega blagá najprej spraviti v enako razmerje z vvoznjo tujega blagá.

Nekteri nasvetujejo sicer drugačen pomoček; oni pravijo, da nam mora pomagati le svobodno trštvo, kteremu je glavni namen ta, da si ž njim domá pomnožimo denar. Če prav je res, da se z denarjem, po kupčiji pomnoženem, tudi obrtnija povzdigne na višo stopnjo, vendar ostane ta pomoček le enostransk, dokler se nam ne posreči, da denarja ne pomnožimo z žlahtnimi rudami, v domačih rudnikih izkopanimi.

Kdo bo hotel trditi, da se državi denar pomnoži le po svobodnem trštvu, to je, s tem, da smemo blago brez vsake ovire kupovati v tujih deželah, v kterih je cenejše? Da je na pr. Peter, ki kupuje cenejše tuje blago v primeri s Pavlom, ki mora kupovati dražje domače blago, toliko na dobičku, kolikor je tuje blagó cenejše od domačega, to je jasno; al prav tako jasno je, da je Petrov denar šel iz domače države, Pavlov pa je domá ostal. Kaj se pa iz tega izhaja? To, da je v naši državi toliko manj denarja, kolikor ga je Peter izdal za tuje blagó; prav za Petrov denar je tedaj naša država ubožnejša. Že v tem oziru je državi na škodo, da se kupuje tuje blagó, če tudi je cenejše? Kaj pa porekó domači obrtniki in rokodelci, ako bi več del državljanov ravnal po Petrovem izgledu in kupoval cenejše tuje obrtnijske izdelke? Ozrimo se na žalostni stan domačih železnikarjev! Kako se spečavajo pa tudi zemeljski pridelki v istih krajih, kjer je obrtnijstvo opešalo ali celó onemoglo? Kdo nadomesti davke, ki so se plačevali v istih krajih?

Toda pogledimo glavni razlog, s kterim svojo misel podpirajo oni, ki v nebo povzdigujejo svobodno trštvo. Oni pravijo: To, da so domači izdelki draži od tujih, kaže, da je naše obrtnijstvo protinaravno, torej neumno; torej si bo denar, ki v obrtniji ne donáša primernih ali celó nobenih obresti, iskal poti, po kteri bode dosedanjemu obrtniku obrodil še primeren dobiček.

Ta razlog je sam po sebi resničen. To kaže naslednja prilika: kdor ima denar kje varno naložen brez obresti, gotovo ga bode dolžniku odpovedal, ako isti denar lahko varno izposodi po pet odstotkov. Ali pa ta razlog veljá tudi od obrtnijstva? Nikakor ne. Obrtnik ima mnogo ovir, ki mu branijo, po izgledu denarnih

kapitalistov vsaki dan prekladati svoj denar; tó omejnemo najglavniše: obrtnik velik del premoženja ali celó vse premoženje lahko zgubi, predno pride k spoznanju, da je v obrtniji slabo naložen njegov denar; — če pa tudi dosti zgodaj spozná, da mu obrtnija donáša premajhene obresti, ali da mu celó kaže zguba, vendar brez velike zgube ne more ustaviti svoje obrtnije, kajti koliko vrednost imajo potem draga poslopja in drage mašine njegove obrtnije? Kakošna zguba čaka njegovih rokodelcev, ki morda drugej dolgo časa ne morejo najti dela? To jasno kaže, da ni na vsako stran resničen oni razlag, s kterim se zagovarja neomejeno, prenapeto svobodno trštvo. In prav tej se upiramo.

Če država domačo obrtnijo podpira v tem, da na eno stran primerno omeji vvožno tujih pridelkov, na drugo stran pa skrbi za njen napredek, kmalu bode domača obrtnija dospela na isto stopnjo, da bodo naši obrtnijski izdelki mogli meriti se s tujimi, če ne na zahodnje kraje, gotovo pa na vzhodne, to je, bode se čedalje več domačega blaga izvažalo iz naše države v tuje dežele.

Strah, da bode omejena svobodna kupčija na škodo njim, ki potrebujejo obrtnijskih izdelkov, ker bodo morali dražje plačevati domače blagó, je puhel; kajti konkurencija domačih obrtnikov ga bode pregnala, in to tem hitrejšje, čem prej se bode povzdignila domača obrtnija in čem več denarja se bode obrnilo na obrtnijstvo.

Od kod pa izhaja to, da ima vendar neomejeno svobodno trštvo toliko zagovornikov, da je skoro nemogoče misliti, da bi ktera druga pot bila prva?

Razlogi, s kterimi se zagovarja svobodno trštvo, so človeku tako rekoč prirojeni, torej zagovornikom ni težko, zbuditi jih njim, ki le po lastnem dobičku hrepené ne vprašaje za občno državno korist. Človečanski tej misli — lepi sami po sebi — se uklanjajo celó taki, kteri sprevidijo, da jim je hvalisana zlata svoboda na lastno škodo.

Svobodno trštvo se mora previdno vpeljevati, če hočemo, da ne bode narodom na škodo. Tega izreka ne moremo bolje zagovarjati, kakor da navedemo besedo istega moža, kterega zagovorniki svobodnega trštva imenujejo svojega očeta; in ta je Adam Smit, kteri pa govori tako-le: „Okoliščine držav, ki hočejo svobodno tržiti med seboj, si morajo podobne biti.“ Prav tega Smitovega izreka se držimo tudi mi in vsled njega pravimo: predno se poprimemo svobodnega trštva s katero državo, poskrbimo za to, da se povzdigne domača obrtnija tako, da se bodejo domači izdelki mogli meriti z izdelki iste države, s katero hočemo svobodno tržiti. Kdor drugače ravná, ta hvali in povzdiga tržno svobodo na grobu svojega pogina.

„Carey“ pravi: svobodnemu trštvu, ki se o trenutku zdi potrebno, žrtvujemo svobodo prodaje domačih izdelkov — polagama — toda gotovo ginočo.

Avstrija je prav blizo nevarnosti spoznala, da se njena moč mora opirati na delo, to je, na obrtnijstvo; le v pomočkih, s kterimi bi se dalo obrtniji pomagati na noge, še omahuje. Da se to vprašanje prav reši, to je prva zapoved. In po kterem poti se dá rešiti to vprašanje? Mi smo tega prepričanja, da je ustavna pot edino prava; le državni zbor mora na svojo vest vzeti in rešiti to prevažno stvar národnega gospodarstva.

Cesarske postave.

Postava,

veljavna za vojvodino kranjsko.

Po nasvetu in s privoljenjem deželnega zbora Moje vojvodine kranjske ukazujem v dodatku k cestni postavi od 14. aprila 1864, kakor sledi:

§. 1. Vsak zdaj obstoječ političk okraj (kanton) dežele nareja eno zložno (konkurenčno) okolico za vse zložne (konkurenčne) ceste, ktere se nahajajo med njegovimi mejami.

V to, da se vkup deneti dve ali več konkurenčnih okolic, more dovoliti deželni odbor, potem ko so se poprašale vse pri tem udeležene občine in so v to dovolile s premagujočo večino.

Posamne občine, ktere stopijo po novi politički razdelitvi dežele iz dozdajšnje kantonske zveze, se imajo vvrstiti v cestni zlog (sklad) tistega kantona, v katerega spadajo.

§. 2. Da se naredijo nove ceste ali preložijo ceste z velikimi stroški, katerih nositi bi za eno konkurenčno okolico pretežko bilo, se utegnejo v pripomoč vzeti tudi občine sosednih konkurenčnih okolic, ako jim daje dotična cesta premagujoč dobiček. To razsojuje deželni odbor.

§. 3. Stroški v gotovem denarji za konkurenčne ceste se morajo razdeliti na vse občine konkurenčne okolice po tisti meri, kakor jim je predpisan neposrednji davek. Ta kantonski naklad se pobira po tistih udih in sredstvih, kakor davek sam.

§. 4. Pri razdelitvi tlake pri občinah in vaseh se mora ozirati, kar je mogoče, na navade, ktere so dozdaj zastran kantonskih cest veljale, na posebnost ceste ali je bolj ali manj povožena, tudi na to, ali se prod (šuta) težko dobiva, in ali so posamne občine in vasi dalječ proč. Kadar se cesta razdeljuje med posamne, naj se vsacemu posamnemu to delo, kar je mogoče, zljajša s tem, da se cesta, kar se mu je dá, skupej drži, in da se pri tem ozir ima na cel stan njegove posesti.

§. 5. Ceste razdeluje po občinah in med posamne v vsaki konkurenčni okolici cestni odbor. Pritožbe zoper njegove naprave se morejo naj dalje v 14 dnevih vpoložiti pri deželnem odboru.

Na Dunaji 28. januarja 1867.

Franc Jožef I. r.

Grof Belcredi I. r.

Njegovo c. k. Veličanstvo je z Najvišim sklepom od 2. februarja 1867 blagovolilo dovoliti v sklep kranjskega deželnega zbora, po katerem se izreče občinska (soseskina) cesta od Begenj čez Cerknico do tje, kjer se iztaka v planinsko-loško cesto, za konkurenčno (skupno) cesto. To se razglašča z ozirom na postavo od 2. aprila 1866.

Popotnikove opazke po Angležkem.

(Dalje.)

Jorkširske ovce (York-shire, to je, kanton Jork) so blizo najlepše na Angležkem; njihova vrednost pa in cena ravná se po tem, kakošnega pleha, plemena ali rodbine so; kolikor je ta na boljšem glasu, toliko dražji so ovni za pleme (breeding sheep). Tukaj je tedaj treba ovčji rodopis vedeti. Ovni za pleme, ki so žlahnega rodú, se plačujejo: na sejnih po 8 do 15 funtov šterlinga (to je, 80 do 150 gold. srebra av. v.), pa cena njihova je po njihovi vrednosti od 5 do 20 funtov šterlinga (od 50 do 200 gold. srebra), se vé, da ravno tako se preminja cena ovnov, ki jih mesarji kupujejo. Ovni so v obče dražji kakor ovce, pa tudi ovce plačujejo mesarji po 50 shilling-ov (25 gld.) do 5 funtov šterlingov po razmeri njihove teže. Se vé, da cena je zdaj višja zdaj nižja, kakor pri nas, ravná se po različnih okolnostih in potrebah. Funt ovčetine se plačuje zdaj po 8 penc-ov (40 kr.), včasih in po nekterih mestih je dražja, včasih cenejša. Ovce (menim ovne in ovce) se zredijo silno debele; takošnih ovác, kakoršnih

sem našel v Jorkširi, nisem še videl nikjer drugod; pri nas bi lepa jorkširska ovca bila celó čudovita prikazen. Drugače so podobne hrvaškimi in ogerskimi ovcam, al kar se izreje tiče, ni nobene prispodobnosti; izrejen jorkširski oven ima gotovo toliko loja in masti, kakor pri nas dobro pitan vol. Ovčje meso je zavoljo tega silno mastno, akoprem se velik del loja in masti odbere, pa tudi okusno je, kakor se pri nas nikoli ne dobi; v obče pa ne vem, ako je kje drugod tako lepa govedina in v ovčina (beef in mutton), kakor je na Angležkem, in ž njo se tudi John Bull ponaša.

Oven, kateri se za pleme odbere, spušča se po svoji veljavi na 40 ovác ali blizo toliko, da jih vploduje; pustí se v takošni službi po 1 $\frac{1}{4}$ ali 1 $\frac{1}{2}$ leta; po tem pa, kadar je to svojo dolžnost zvršil, se reže (kopčá), in potem se za izpitanje pase. Noben nerezan oven se ne zakolje, ker takošnih niti meso niti mastnina ni okusna, marveč je smrdljiva. — Ako sem resnico izvedel, strižejo se jorkširske ovce samo enkrat v letu, in sicer spomladi, kadar nastane toplo. Volna se razbere, funt kratkejša in slabejša prodaja se po 62 do 75 naših krajc., dolge in najlepše volne se plačuje funt po 70 kr. do 1 gold. 25 kr. Moj prijatelj farmer me je dalje zagotovil, da ima čez 50 ovác, volna veljá 50 gld., poleg tega pa prodá vsako leto po 20 ovác, in ako nizko posrednjo ceno omeni, vsako ovco po 50 gold. prodá, mu to znese 1000 gold. avstr. veljave v srebru. Ovce mu najlepše njive gnojijo; pasejo se namreč na eni njivi in zapirajo ondi tako dolgo, dokler ni cela pognojena; potem se njiva orje. Ovce so poleti in pozimi pod milim nebom — izvzemši menda v takem mrazu, kakor je letos dva tedna bil; — poleti se pasejo na lepi mastni travi; na nektare njive vseje se pa neka repa, in po tej se jeseni deloma prosto pasejo, kakor so zagrajene, deloma se jim z neko mašino klaja na njivi drobno zreže in v pripravna korita naloži. Tako imajo ovce obilo krme in odebelijo se tako, da se človek čuditi mora.

Jako zanimive so živinske razstave, ako bi se tako reklo po slovenski; Angleži to „Cattle Show“ imenujejo, to je poleti in posebno jeseni, postavijo farmerji angležki po različnih za to odločenih mestih živino na ogled. Tjè se vé da vsaki gospodar najlepše blago pošlje, in veliko je natecanje, kdo bode imel najlepšega konja, najlepšega bika ali kravo, najlepše ovce, najdebelejšje svinje, najlepše kure, gosí, race, pse itd. Na vse to se stavijo velika darila, časniki pa ne natančujejo samo imen posestnikov te živine, temuč tudi podobe nadarjenega blaga priobčujejo. Zato si pa farmerji tudi na vso moč prizadevajo, da izreajo živino dobrega pleha. Kdor lepo in rejeno živino videti hoče, mora si angležke „cattle show“ ogledati; ne morem si misliti, da bi kje drugod kaj takošnega videl. Suhih goved in ovác v obče tñ videti ni; jaz barem nisem takih nikjer videl, akoravno sem se že precej po Angležkem klatil.

Menim, da ni odveč, ako tukaj tudi v zgodovinskem obziru angležke goveje in ovčje reje kaj omenim. Vsi angležki dobri zgodovinarji sporočujejo, da so Angleži pred kraljem Edvardom I. (1272—1307) imeli slabe konje in tudi slabo govejo živino. Edvard si je v svoji mladosti mnogo tujega sveta ogledal, in kar je tam dobrega videl, prizadeval si je potem tudi kot kralj to svojemu ljudstvu priskrbeti. Angleži dobro vedó, da je Edvard I., bivaje precej časa na Španjskem, in vzemši si za ženo Eleonoro Kastilsko, videl tam izvrstne konje in lepo govejo živino ter se tudi naučil jo dobro rediti; vrnivši se potem na Angležko, spravil je sem za pleme mnogo kónj in goved najboljšega plemena in tako slabe angležke požlahnil. Vendar kar se ovác tiče,